

blizini meridijana i to 20 do 30 min pred in po meridijanu Kod toga dakle opažanje samo kod jednog položaja durbina zahteva najmanje 40—60 min. Osim toga, ako opažanje zvezde u drugom njezinom položaju nije moguće n. pr. zbog magle ili oblaka, dano opažanje uopšte otpade, dočim kod predlagane metode u sličnom primeru izgubimo samo nekoliko minuta i možemo opažati zvezdu u drugom vremenu.

Geom. Bruno Ungarov

Katastar u ranijoj pokrajini Dalmaciji .

(Nastavak)

Održavanje i revizija katastra do osnivanja zemljišnika

Dalmacija je u vremenu po završenoj izmjeri bila podjeljena u četiri politička okruga, sa sjedištima u Zadru, Splitu, Dubrovniku i Kotoru. Saobrazno ovoj podjeli bila su osnovana i četiri ureda za održavanje katastra u suglasju sa faktičnim stanjem, čija su sjedišta takodjer bila u pomenutim centrima. Svakom od ovih ureda bio je dodijeljen po jedan geometar sa još po nekim činovnikom kojima je bila dužnost konstatovati i provodjati sve promjene koje bi nastale u području njihova okruga. Ako ovomu dodamo nerazumijevanje vlasnika, za ovu tada mladu ustanovu, možemo zamisliti što je sve mogao uraditi ovaj jedan geometar na tako velikom teritorju. Vršile su se samo one promjene koje su bile najbliže sjedištima i za koje su se same stranke interesovale ili su pak geometru — ako je bio vrijedan — bile uzgred kod kakovih drugih radnja. Sa ovakom organizacijom evidencije dalmatinski katastar tek što je bio osnovan prepušten je samome sebi i tako osudjen na propast.

Sve je to ostalo tako dok god. 1896. nije donesen zakon o uredjenju zemljarine.¹⁹⁾ Cilj ovoga zakona bio je, da na teritoriju cijele austrijske monarhije zavede jedoobrazno ocijenjivanje čistog katastarskog prihoda pojedinog zemljišta, na kojeg se imade razrezati zemljarinski porez, te da u pokrajinama u kojima postoje još kakovi drugi oblici, ovim zakonom prestanu postojati. Za ostvarenje svega onoga što je ovaj zakon predvidjao, neophodno je bilo potrebna jedna temeljna revizija cijelokupnog katastarskog

¹⁹⁾ Zakon od 23 maja 1869 o uredjenju zemljarine.

operata, a za izvršenje samoga zakona imale su se u pojedinim pokrajinama formirati komisije, sa zadatkom da utvrde čisti prihod pojedinih kultura i klasa po pojedinim procjenbenim kotarima. Svaki je kotar prema tome imao svoj zasebni cijenik. Skala cijena za pojedine proizvode i ratarske potrebštine odredjivala se prema mjesnim cijenama od god. 1855 do god. 1869 ispustivši onih pet godina u kojima su cijene bile najvišojie. Čisti prihod računao se za jedno donjo-austrijsko jutro, što odgovara 57,560 ara.

Na osnovu ovakvih cijena, te zapisnika o opisu kotara sastavljali su se onda zapisnici uzornih zemljišta za pojedine kulture i klase, koje su u dotičnom kotaru postojale. Posle ovakvih predradnja vršila su se klasiranja pojedinih čestica. Jasno je dakle da je za izvršenje ovakova zakona, trebalo predhoditi sa jednom detaljnom revizijom po svim dijelovima operata, koji — možemo kazati — od osnivanja nije bio nikako revidiran, niti je u njemu bila provedena skoro ikakova promjena.

Revizija je započeta god. 1873. a završena u roku od šest godina. Za izvršenje ovoga zamašnog posla, umjesto da se upotrebe geometri ili barem lica sa površnom tehničkom spremom koja bi mogla zadovoljiti uslovima predvidjenog zadatka, angažovalo se oko 100 do 120 lica razne narodnosti i kojekakove naobrazbe. Ovdje su ondašnji odgovorni faktori napravili jednu krupnu grešku, koja se još i danas osjeća u mnogim dijelovima operata. Tim ljudima medju kojima je bilo pojedinaca sa nepotpunom osnovnom školskom spremom, povjeren je zadatak koji je iziskivao stručnu naobrazbu. Istina da su ovim radovima rukovodili vrsni stručnjaci, ali sve to nije pomoglo jer ovakav personal nije mogao nipošto dati ono što se od njega zahtjevalo. Treba pri tom napomenuti, da su tadanji rukovaoci radova postavili norme, prema kojima je bila odredjena količina rada, kojega je pojedinac trebao da završi u odredjenom roku. Dakako da je onda došlo do grešaka, ne samo iz neznanja nego i zbog nesavesnosti i to do takovih grešaka koje će za današnje prilike izlegdati nemogućima.

Kako je ranije spomenuto sva lica uposlena na reviziji bili su stranci i nijesu mnogi od njih uopšte poznavali našega jezika. Sve podatke, koje bi im saopštavali interesenti ili povjerenici dodjeljeni im da daju potrebna obavještenja, upisivali su ortografijom svojega jezika i to ne samo podatke odnoseći se na nazive mjesta ili opise promjena nego i sama imena vlasnika bila su kojekako upisana, što se je docnije u toku evidencije ispravilo.

Bilo je slučajeva (po pričanju starijih geometara, a i gosp. Ing. Ivon u već citiranom svom radu o dalmatinskom katastru, isto spominje) gdje su posedovni listovi bili upisani na ime „Vražije“ ili „Vrag ti ga zna.“ To je otuda, što kad bi ovi — nazovimo ih geometri upitavši povjerenika za ime vlasnika, ovaj slučajno ne znajući ga, odgovorio bi „Vražje“ i slegao ramenima. Stranac pak misleći da se tako naziva vlasnik dotične zemlje, upisao bi tu izreku u operat. Drugi jedan slučaj još interesantniji od prvoga, bio je u tome, što posle terenskih radova, kada se iz svih terenskih podataka nebi moglo utvrditi ime vlasnika, onaj koji je sastavljao operat upisao bi naprosto onda svoje ime, eda tako na vrijeme sastavi rad i izbjegne neminovnoj kazni, koja se znala sastojati i u otpuštanju iz službe. Sve ovo dakako danas izgleda nevjerovatno, ali ipak odgovara istini

Medjutim brzo su se osjetile posljedice ovakove površne revizije, koja ne samo da nije stanje od osnivanja popravila, već je isto dovela do još većeg nesuglasja. Iako su se odmah po završenim radovima izvršila nekakova izlaganja, ova nijesu ničemu pridonijela, jer ili se stranke nijesu pozivima odazivale ili one koje su bile prisutne nijesu znale da dadu potrebnih obavještenja, a i sama lica koja su izlagala mnogo su toga zaturala kako bi sa radovima što pre bili gotovi.

Mislim da neće biti suviše ako se na kraju u nekoliko poteza opiše kako su ovi geometri sprovadjali tehnički dio izmjere. Od osnivanja do pomenute revizije prošao je lijepi broj godina za koje je vrijeme nastalo dosta materijalnih deoba, koje se nijesu provele evidencijom već su očekivale izvanredne radove, takove su promjene mjestimice zahvatale na desetke i više ha, za izmjeru kojih trebalo se služiti instrumentima i drugim pomoćnim spravama koje su tada već bili u upotrebi, ali ova lica ne samo da se tim instrumentima nijesu posluživali s razloga što im rad sa istima nije bio poznat, već šta više mjestimice izgleda da ni pantljičke nijesu upotrebljavali, jer ni figura od njih izmjerenih čestica ne odgovara faktičnom stanju na terenu. Treba napomenuti i to, da su prilikom ove revizije bile poništene mnoge linije od ucrtane kod osnovne izmjere, koje su u stvari bile ispravne, jer još i danas postoje, pa su na njihovo mjesto izvlačene neke nove koje nemaju apsolutno nikakove veze sa onim što postoji na terenu. U slučajevima gde su pojedini kompleksi posle osnivanja bili privedeni kulturi, prigodom ove revizije bili su isti na mapi ucrtani u vidu nekoliko kvadrata označeni brojem čestice,

a onda se na pojedinu uknjižilo po nekoliko vlasnika na idealne dijelove. Ovakav je slučaj najčešći za prisvajanje općinskih pašnjaka.

Ovo bi mislim bilo dovoljno da ilustruje što je predstavljao karakter posle revizije 73. god. Od tada pa dalje promjena je svakim danom sve više, a kako još nema redovite evidencije, sve je više i nesuglasja između stanja katastra i onog što on treba da predstavlja, te je posledica svega ovoga da ovakav operat već nemože služiti onoj svrsi kojoj je prvobitno bio namjenjen.

Osnivanje zemljišnika i donošenje zakona o evidenciji

Austrija je otpočela osnivanje zemljišnih knjiga pošto je god. 1871. donešen zakon o gruntovnici.²⁰⁾ Naš novi zakon o zemljišnim knjigama (zakon o zemljišnim knjigama od 18 maja 1930 god.) samo je obrnuti red paragrafa i izmjena nekih stavova, dok je sastavljanje i vođenje zemljišnih knjiga ostalo suglasno austrijskom zakonu, pa je prema tome suvišno govoriti o tome što sve isti sadrži.

Osnivanje zemljišnika nije u Dalmaciji uslijedilo odmah po donošenju ovoga zakona, već kao i izmjera tek nekoliko godina docnije i to god. 1881 kada je obnarodovan zakon i naredba da se u Dalmaciji imadu osnovati zemljišne knjige.²¹⁾

Medjutim, upravo kod izvadjanja ovoga zakona pokazalo se koliko je stanje katastra neispravno, te se u mnogim općinama moralo uredovanjem prekinuti usled velikih nesuglasja sa stanjem mapa, dok je u pitanju vlasnika ista komisija mogla i morala vršiti popravke. Sama naredba o osnivanju dozvoljavala je da sudski činovnici prilikom naličja mogu provadati za gruntovnicu promjene u pogledu materijalnih deoba, samo što će ovako nastale čestice označiti slovima, a nacrt sa svim potrebnim mjerama dostaviti katastarskim uredima na izvršenje u njihovim operatima. Trebalo je ovako dostavljene crteže provjeravati što-tadanji geometri nijesu radili i tako eto novog materijala da se tačnost dalmatinskih mapa još većma upropasti. Sreća je kod toga što ovakovih promjena nije bilo mnogo, već jedino u ponekim sudovima.

²⁰⁾ List državnih zakona Beč br. 95 — Zakon od 25. srpnja, kojim se uvodi općeniti zakon gruntovnički.

²¹⁾ List pokrajinskih zakona i naredaba — Zadar br. 15. Zakon o osnivanju zemljišnika i njegovom unutarnjem uredovanju od 10. veljače 1881. Naredba o osnivanju i vođenju zemljišnika u Kraljevini Dalmaciji od 15. rujna 1881.

Dvije godine po uvadjanju zakona o osnivanju zemljišnih knjiga u Dalmaciji, donešen je za cijelu teritoriju austrijske monarhije jedinstven zakon o evidenciji.²²⁾ Ovome zakonu — kome je u mnogome sličan naš pravilnik VII dio, odio II — bila je svrha, da u koliko se uzmogne popravi tadanje stanje katastra redovitim i ispravnim provodjenjem promjena kroz katastarski operat. Njime je bio utvrđen dijelokrug i dužnost katastarskih uprava, kao i lica u njemu zaposlenim. Po odredbama ovoga zakona imala se svaka općina (čl. 24) revidirati svake treće godine u pogledu osobe posjednika i svega onoga što se odnosi na porez, bez obzira dali ili ne postoji molba za to (periodske revizije) Na ovakav način vremenom bi se sve postojeće greške i promjene gronašle i proverile, a u buduće bi se uzmoglo održavati redovito suglasje koliko sa faktičnim toliko i sa zemljišničkim stanjem.

God. 1896 u smislu²³⁾ čl. 41. zakona od 12 jula 1869 god. trebalo je izvršiti reviziju zemljarinskog katastra. Ovom je revizijom provjereno stanje trajnih promjena u obradivanju i nesrazmjer u stavkama cijena, do kojega je moglo doći uslijed izmjene obradivanja ili drugih kojekakvih poljoprivrednih razloga. Osim prednjeg imalo se utvrditi i provesti sve promjene, koje su se odnosile isključivo na stanje u katastru. Još je ovim zakonom bilo određeno, da se od god. 1908 imade zavesti u svim dijelovima operata metrička vrijednost. Zakon od 69. predviđao je da se ovakove revizije imadu vršiti svake petnajeste godine, ali se ipak sa svim tim prava revizija izvršila tek posle dvadeset i šest godina. U Dalmaciji je ova revizija izvršena dakle površno, jer je i nadalje u mnogim kulturama između pojedinih klasa ostao veliki nesrazmjer.

Rezultati ove revizije objelodanjeni su u dvema publikacijama Ministarstva finansija od god. 1901. Prva sveska sadrži ukupne površine sa čistim prihodima za pojedine kulture, a u drugoj svesci unesene su tarifne tabele za pojedine kulture i ukupne površine koje u pojedine stavke dolaze, sve prema procjenbenim kotarima. Prema onome što je u ovim izvještajima objelodanjeno, proizlazi da se cijelokupna površina pokrajine posle ove revizije povećala za cirka 64 ha, zbog grešaka kod izmjere

²²⁾ List državnih zakona Beč br. 83 — Zakon držanja u očevidnosti zemljarinskog katastra od 23. maja 1883 god.

²³⁾ Zakon o reviziji zemljarinskog katastra od 12. jula 1896 god.

obale za osnivanja katastra. Ovaj primer najbolje ilustruje kakvom je tačnošću izvršeno detaljno snimanje.

Osnivanje sekcija za novu izmjeru i reambulaciju.

Ranije je već bilo riječi, kako se zbog neispravnosti i nesuglasaja u katastarskim mapama moralo u ponekim već započetim općinama prekinuti sa osnivanjem zemljišnika. To je bio jedan dokaz i razlog više da se nadležni uvjere kako je potrebno već jednom uraditi nešto ozbiljnijega i zamašnijeg da se ovo stanje donekle dotjera.

God. 1898. osnivaju se prve sekcije za novu izmjeru, čiji se broj godinama povećava, te pred rat nalazimo šest koje redovito djeluju. Ove sekcije koje su ujedno razvijale triangulaciju bile su formirane od isključivo mladih geometara rodom iz Dalmacije.

Iz ovoga perioda datira i izmjera grada Splita, Ercegovoga i iskopina Solina. Kako je broj sekcija prema predviđenom dijelokugu rada bio premalen, izmjera je grada Splita bila god. 1907. povjerena geometrima „Triangulirungs und kalkulbureau“ iz Beča, koji su taj posao izradjivali do pred sam rat, kada su zbog istoga svako daljnje djelovanje morali obustaviti. Čitav Split nije bio primjeren te su ostali još po neki sektori na periferijama, radi čega se operat ove izmjere i nije upotrebljavao te bi ga danas trebalo reambulirati. Izmjera je vršena poligonalno, a detalj je kartiran u razmjeri 1:500. Ercegnovi i iskopine Solina također su snimljeni poligonalno, ali od naših sekcija za novu izmjeru. I jedan i drugi kartirani su u razmjeri 1:1000, a do njihove izmjere uslijedilo je, što je u Ercegovom mnogim promjenama nastalo osjetno nesuglasje, dok za Solin trebala je ova izmjera s razloga da bi se dobila vjerna slika dragocijenih starina koje se tu nalaze, a ujedno da bi se izišlo u susret arheološkom muzeju u Splitu. Ovo bi bila jedina tri mjesta u Dalmaciji, koji su premjereni poligonalnom metodom — računski — sa tačnošću koju zahtjevaju današnji pravilnici za izmjere varoši.

U ostalim katastarskim općinama gdje je preduzimana nova izmjera, ista je vršena grafički — geodotskim — stolom — prema tadanjim metodama mjerenja, a u razmjeri 1:2500 i 1:1250 u predjelima sela i naselja. Većina ovih radova izvršena je po otocima sjeverne Dalmacije i srezovima Benkovca i Biograda.

God 1907. osnivaju se sekcije za reambulaciju, koje su korigirale stare mape tamo gdje su iste najvećma oступale od

faktičnog stanja. Potreba njihova bila je osjetljiva eda bi se ubrzalo osnivanje zemljišnika i stanje katastra popravilo tamo gdje se zbog velikog rada nijesu mogle vršiti nove izmjere. Njihov postupak bio je slijedeći: na starim otiscima mapa, koje nijesu sadržavale popravke provedene evidentovanjem vršile su se reambulacije, premjeravanja pomoću pantljike te provjeravanje posjedovnog stanja. Geodetski stolovi i ostali instrumenti bili su veoma malo u upotrebi pa je tačnost ovih radova relativna, ali se ipak ovim putem uredilo koliko toliko posjedovno stanje u mnogim općinama, koje je do tada bilo veoma nesredjeno. Primjetiti je da mnoge od ovih općina nijesu do danas od mnogih zemljišničkih sudova usvojene.

Svjetskim ratom sve su ove sekcije likvidirale sa daljnim radovima. Za vrijeme njihova rada od 98. bilo je novo premjereno 13 a dijelimično započeto u 7 katastarskih općina. Reambulirano je²⁴⁾ 37 kat općina, što prema ukupnom broju 749 nije nego početak.

Radovi u katastru od rata do danas

Za vrijeme svjetskog rata prekinule su sa radovima i katastarske uprave. Sve su mape bile upućene pokrajinskoj vladi u Zadar, a odatle su neke bile prosledjene i u Graz. Po završenom ratu Italija je okupirala, prema londonskom ugovoru cijelu sjevernu Dalmaciju do Labina, zajedno sa otocima. Ostali dio ušao je odmah u sastav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Na teritoriju pod italijanskom okupacijom, svi geometri koji se nijesu osjećali Italijanima napustili su svoja dotadnja mjesta, pa su tako mnoge uprave bile propuštene samo činovnicima, ako su i ovi ostali, ako pak ni njih nije bilo operati bi se predali poreskim uredima. Za čitavo vrijeme okupacije 1919 do 21—22 nije se kroz operate ništa provadjalo, jer nije bilo niti kakovih terenskih radova, a veoma malo sudskih zaključaka.

Po završenoj okupaciji čitav ovaj teritorij prešao je u sastav Kralj. S. H. S. izuzev Zadra sa okolinom, Lastova sa susjednim ostrvima i Pelagruža, svega 4 katast. općine sa cirka 9 700 ha.

Unutarnji uredjaj katastarskih uprava, koji je bio uredjen zakonom o evidentovanju, tako da su tek sa njim bile uspostavljene katastarske uprave (tada „Uredi očevidnosti zemljarinskog

²⁴⁾ Ing. Ivon: spomenuti rad o kat. u Dalmaciji str. 127.

"katastra" i Mjerači očevidnosti") kojih je u početku bilo dvanajest a pred rat im je broj porastao na 22, ostao je potpunoma isti, jedino sekcije za novi premjer i reambulaciju nijesu nastavile svojega dijelovanja. God. 1928 bile su dokinute katastarske uprave u Rabu, Biogradu, Obrovcu, Drnišu, Trogiru, Omišu, Korčuli i Orebiću, a upravo u posljednje vrijeme i u Korčuli gdje je do tada funkcionisao samo odeljak sa jednim činovnikom, bez geometra.

Dokidanjem velikog broja uprava one koje su i nadalje ostale bile su preopterećene mnogim poslovanjem. Tako n. pr. uprava u Splitu koja je preuzela operat Trogira i Omiša, danas imade 102 kat. opć. odnosno 55000 posjedovnih listova, sa 631000 parcela, godišnje provede oko 13000 čestica sa 5000 slučajeva.

Danas imademo na cijeloj teritoriji ranije pokrajine svega 15 uprava prema ranije 22, a samo 26 geometara uračunavši ovde 7 koji su sa novog premjera iz Srbije privremeno dodjeljeni agrarnim radovima prema 56-58 koliko ih je bilo pre rata. Dakako da se sa ovolikim brojem geometara nemogu završavati svi oni poslovi koji su upravama u dužnosti, onako kako su se isti obavljali do pred rat. Pri tome po donošenju zakona o razrešenju agrarnih odnosa na pod. ran. pokr. Dalmacije, za vrijeme ljeta svi geometri saradjuju u agrarnim komisijama. Kada ovi radovi budu završeni mnogo će se toga potpunoma reambulirati pa se nadati da će mnoge općine putem rešavanja agrarnih odnosa srediti svoje katastarsko stanje. Ovakvi su slučajevi češći kod općina primorskih i po otocima, dok će one u zagori i nadalje ostati pri starom nesredjenom stanju.

Osvrnut ćemo se sada na stanje mapa i ostalog operata kakav je danas u upotrebi.

Sve mape koje su danas u upotrebi, reprodukovane su u dve serije obzirom na sam način njihove izradbe. U prvoj seriji, su mape umnožene od Kr. litografskog zavoda u Beču u vremenu od 1890 do 1905 god. Ove su bile u glavnom izradjivane na hrapavoj hamerovoj hartiji, dok druga serija izradjivana od 1910 do 1912 izradjena je na glatkoj hartiji sličnoj hamerovom crtačem papiru. Ove su od prvih bitno razlikuju, što im brojevi čestica nijesu naknadno upisivani crvenim (carminom) tušem, već su kod samog umnožavanja bili otisnuti, takodjer u crnoj boji. Nazivi mjesta (potesi) koji su na ranijim mapama ispisivani kursivom, na ovim su kod umnožavanja bili utisnuti, zelenom bojom na način pisanja redis perom. Mapski listovi su formata

66 × 53 cm. imade ih i manjih veličina. Umanjene veličine listova uzimate su ako crtež nije zahvatao više od polovine lista; a imade slučajeva da su dva lista skupa. Okvir mape (crteža) veličine je 20.25 palaca, što u razmjeri iznosi 1516, 8 za 1898 m odnoco 287-58 43,8 m². Na mapama nema decimetarske mreže a rijetko je gdje označena po koja grafička tačka. Po krajevima okvira kratkim zarezima označeni su palci. — Pojedini listovi opisani su samo sa imenom općine u desnom gornjem uglu i odgovarajućim rednim brojem lista. Na jednom od prvih listova gdje je više slobodnog prostora detalno su ispisani ostali podaci, te godina po stanju koje su mape bile umnožene. Na mnogim još imade i godina snimanja te tranzversalno mjerilo u metričkoj hvatnoj mjeri.

U mnogim općinama mape litografisane pre 40 ili 50 godina dugom upotrebom, obično u predjelima oko sela, čestim diobama i ispravicima mjenjale su oblik, pa su danas ti dijelovi prepuni crvenih linija uništavanih i nanovo nastalih, radi čega je mjestimice veoma teško odrediti koja je linija prava a koja poništena. Ovakove mape ako se ne mogu izraditi nove po posljednjemu stanju, moglo bi se na starim otiscima izvući samo ono stanje koje je ispravno. U drugim općinama slučajevi su da je staro stanje reambulacijom promjenilo na cijelom listu potpunoma oblik, te je uslijed premnogih promjena veoma teško uredovanje sa ovakovim mapama.

Indikacione skice (kopije mapa) u mnogim su općinama u derutnom stanju. Imade ih u upotrebi i takovih koje su u vremenu od 74. do 80. izradjivanje na kartonima ili posebnoj prozirnoj hartiji, koja je onda lijepljena na kartone odgovarajućeg formata. Ove su skice bile i bojadisane, kako je predviđao stari austrijski pravilnik, a u pojedinim je česticama bilo upisano ime vlasnika ili obradivaoca ili pak samo broj prema numeričkom upisniku posjednika. Može se zamisliti kakove danas izgledaju te skice poslije 50 i više godina redovite upotrebe. Takovih je skica još malo, jer su se vremenom zamjenjivale novim otiscima, koji su izdavani u isto vrijeme kada i mape.

Ostali operat izradjivao se povremeno i prilagodjivao zahtevima pojedinih perioda u kojima je bio sastavljen. Imade još ali veoma rijetko starih posjedovnih listova, koji su bili vodjeni i u donjo-austrijskim jutrima i u hektarima, ali ti vremenom iščezavaju zamjenjeni novim. U glavnom se može kazati da je izrada i vodjenje operata dosta dobro. Imade nedostataka koji su

bili uslovljeni prilikama, kao što je slučaj sa jezikom u kome je operat sastavljen. Službeni jezik u Dalmaciji bio je italijanski i sa njim su vodjeni i u katastru svi dijelovi operata. U spisku čestica, u posjedovnim listovima, u alfabetičkom i numeričkom upisniku, kao i ostalim dijelovima svi naslovi i rubrike kao i imena posjednika upisana su talijanskim jezikom i ortografijom. Danas se kod vodjenja evidencije novi dijelovi sastavljaju na tiskanicama prema novom pravilniku VII dio i na taj način vremenom dobit ćemo operat na našem jeziku i po našem pravilniku. Još imade jedan nedostatak kojeg treba spomenuti. Čisti prihodi još su uvijek u forintama onako kao su bili utvrđeni revizijom od 96. god. Do danas u Dalmaciji nema ni jedne općine čiji je operat iz osnove preradjen prema pravilniku i čiji su čisti prihodi pretvoreni u dinarsku vrijednost. Kod sastavljanja rasporeda zemljarine, konačno stanje pojedinih posjedovnih listova pretvara se u dinarsku vrijednost i na taj način imade ipak jedan spisak u kome su čisti prihodi izraženi u dinarima. Za vrijeme ljeta kada su evidencijski radovi minimalni, sastavljaju se pojedini dijelovi u nove tiskalice saobrazno pravilniku za vodjenje evidencije.

Nesuglasje u katastarskom operatu prema faktičnom stanju.

Već je bilo riječi o raznim revizijama u Dalmaciji, koje na poboljšanju katastra nijesu skoro ništa uradile, pa će mo se sada u kratko osvrnuti da promotrimo kako to stanje za današnje prilike izgleda. Najpre pogledajmo ono što nas geometre najvećma zanima, a to je tačnost izmjere. Ako uočimo činjenicu da je katastar kod svoga osnivanja i izrade bio namjenjen u čisto fiskalne svrhe, nemogu nas čuditi sva ona ogromna odstupanja i netačnosti izmjere, koje na mapama dalmatinskog katastra susrećemo, ali kod svega toga začudna će izgledati mnoga od ovih odstupanja. Pravilnik po kome se imala vršiti izmjera dozvoljavao je određena odstupanja, ali ona na koja mi pri terenskim radovima na mapama zapazimo premašuju svako dozvoljeno. Evo n. pr. ako pogledamo morsku obalu, rijetko gdje da ona odgovara stanju koje je danas na terenu. Nije to zbog toga što se obala izmjenila, jer nepomična hrid u vremenu od 100 god. ne mjenja vidno svoga položaja, pa kada mjestimice naidjemo na razliku od 20 i 50 metara to nas dakako iznenadjuje, a da je to tako najbolji nam je dokaz revizija od 96. posle koje je površina pokrajine povećana za 64 ha. Na mnogim mjestima obala uopće nije ucrtana a dakako onda nije ni bila nikako izmjerena, pa

kada se vremenom i to bude umjerilo naići ćemo na još veće ostupanje u ukupnoj površini.

Mjestimice nije na kompleksima od 100 i više ha. posle osnovne izmjere do danas skoro nikakova nova linija promjena izvučena, pa kada se danas u tim predjelima vrše agrarna naličja, konstantujemo da niti po figuri novo stanje ne odgovara onome kakovo se danas nalazi u mapama.

Posle revizije od 69. kada su ono izmjere vršili ljudi sa kojekakovom spremom, ostale su njihove promjene i nadalje u operatima, koje se pak ni izdaleka nemogu nazvati tehničkim radovima.

Predjeli sela i varoši koji su bili snimani u razmjeri 1:2880 naknadno su iz osnovne razmjere povećavani u dvostruku razmjeru, pa su te umnožene mape danas u upotrebi. Povećavanje ovo veoma je problematično, tako imade slučajeva da pojedine novogradnje koje treba ucrtati u ove mape nemogu naprosto da unidju u odgovarajući položaj na mapi, jer mjere ne podudaraju za osjetljiva ostupanja ili pak što će biti dovoljno da ovaj slučaj najbolje predoči — naišao sam jednom na slučaj gdje, gdje jedan varoški blok u razmj. 1 : 1440 bio isto tolike veličine, kao njemu odgovarajući dio da mapi 1 : 2880. Ovakovih i sličnih slučajeva velik je broj, pa onda i nije začudno što se sa podacima ovih mapa treba služiti sa velikim nepovjerenjem pa onda i svrha kojoj iste treba da služe nije postignuta.

Ali ne samo da je tehnička strana ovako netačna, već je i upis vlasnika osjetljivo pogrešan. Ti se nedostaci u glavnome imadu prepisati samim interesentima koji zbog svoga nemara i neshvaćanja puštaju da promjene u katastarskim operatima pravovremeno i tačno ne biva sprovedeno. Poznate su u Dalmaciji t. zv. potajne deobe naime nasljednici ili diobenici izvrše podjelu svoga imanja putem seoskih stručnjaka, koji se takovim poslom već iz ranijega bave, ovi stručnjaci, obično su prosti seljaci sa malo više naobrazbe, dugom praksom poznavaju gruntovnicu i katastarske knjige iz kojih uzevši podatke izvrše na licu mjesta diobe zajednica, koje stranke prihvaćaju, pa posjed nadalje prema tim diobama uživaju, ali promjene ne prijavljuvaju ni sudskim ni katastarskim vlastima. Ovakovih je dioba u Dalmaciji sva sila i seljak ne bi mario da iste uredi da nije po srijedi plaćanje poreza. Porez plaća onaj koji je prvi upisan na posjedovnom listu, a negdje imade posjedovnih listova upisanih na 20 i više suposjednika, ako se ovakove zajednice podijele pa o tome ne biva

obavješten katastarski ured da diobu provede kroz operat, porez i nanalje ostaje na onome koji je kao prvi upisan na listu. To tako ide izvjestan broj godina, a onda odjednom dolazi se u katastarski ured reklamirati od kuda toliko poresko zaduženje, ako u stvari ne posjeduje nego jedan proporcijonalno maleni posjed. Kada geometar poduzme ovakove radove za vrijeme ljetnjih perioda obično biva da isti budu od zemljišničkih sudova odbiveni, jer se stranke naknadno nisu u medjama suglasile ili su od upisanih mnogi odsutni i sl. Osim ovakovih slučajeva mnogo se toga pokupuje i prodava ili zamjeni a da ne biva dojavljeno nadležnim vlastima za provodjenje, zbog čega vremenom nastaju nesuglasja u velikom dijelu općina. Ima i slučajeva da se posle smrti pojedinih uknjiženih vlasnika ne održe ostavinske rasprave ili se taj predmet zaturi, pa danas imademo da se pojedini posjedi vode na lica koja su još pre 20—30 i više godina umrla. Ovaj poslijednji slučaj veoma je čest i mnogo ometa pravilno djelovanje poreskih uprava

S obzirom na pregled kultura imademo opet, vidno nesuglasje. U Dalmaciji prevladjuje kultura pašnjaka 584 964 ili 46%, a od ziratnog zemljišta posle oranica vinogradi sa 89 100 ili 7% i to po stanju pre filoksera. Od god. 1900—1918 harala je u Dalmaciji Filoksera (*Phylloxera vastatrix*) koja je na otocima uništila do 95% vinograda. U narednim godinama nastojalo se ove propale vinograde obnoviti, ali do danas nemamo pod kulturom ukupnu raniju površinu. Tu površinu nikada nećemo ni imati jer nova podloga nemože ni da uspjeva u položajima gdje je domaća loza bujno vegetirala. Ovakovih promjena kultura, kojih naročito po otocima susrećemo velik je broj, a provadaju se u glavnom za vrijeme ljetnih terenskih radova i obično samo tamo gdje se vrše nekakvi drugi radovi. Na taj način još uvijek smo daleko od suglasja, kako najbolje vidimo iz slijedećeg uporedjenja. U srezu hvarskom, prema statistici Ministarstva Poljoprivrede za god. 1933 imademo pod vinogradima 5 769 ha odnosno 26% od obradjenoga zemljišta, dok prema statistici koje svake godine katastarske uprave po završenim evidencijskim radovima objavljuju imade pod lozom 9 006 ha, daklem ne malena razlika od 3 237 ha, a tako je i u srezovima Korčule i Supetra te Splita i Šibenika.

O suglasju izmedju zemljišničkog (gruntovničkog) i katastarskog stanja, vrijedno je napomenuti, da su mnogi prijavni listovi iz ranijih godina bili odbiveni s rasloga da se stranke

nijesu na ročištu suglasile, te je sud i nadalje zadržao zemljišničko stanje. Ovakove su promjene već bile provedene kroz katastarski operat i tako ostali nadalje od kuda je danas nesuglasje u mnogim slučajevima.

Osvrnut ću se ovdje da iznesen još neke statističke podatke u koliko sam mogao do njih da dodjem, a koji će možda pojedince interesovati.

Na teritoriji ranije pokrajine danas postoji 15 katastarskih uprava pridodavši im Pag i Rab koji podpadaju pod upravu senjsku, prema statističkim podacima od 1933. pojedine od uprava imaju sljedeće: (Vidi napred označenu tabelu.)

Sa ovim bi bio prikazan razvoj katastra u Dalmaciji od njegovih prvih početaka do danas. Detaljnije nijesam mogao predmet obraditi, jer mi mnogi potrebni podaci nijesu bili na raspolaganju, jer sve ono što se odnosi na osnivanje katastra nalazi se u arhivima u Zadru. Ipak mislim da za one koje ovaj predmet interesuje, u ovim redcima biti će mnogo toga što se na katastar Dalmacije odnosi.

U Jelsi, 10. maja 1934 g.

Geom. Rešad Limić

Jedan predlog za premer brdskih krajeva

Premer ogromnih površina pustih i teško prohodnih šuma, provalija i urvina i načinu na koji će se on izvršiti najracionalnije, po državnu kasu najjeftinije, a pak za katastarske ciljeve i najcelishodnije mora predstavljati za merodavne žarište njihove pažnje. To pitanje, sem toga, interesuje pogotovo nepravilne izvršioce katastarskog premera s obzirom i na to, da će najsretnije njegovo rešenje olakšati i sami rad geometrov na teranu. Jer i dosadanji rad vršen pod daleko povoljnijim terenskim prilikama iziskivao je mnogo ličnog samoodricanja i pregorevanja od svakog geometra — najblaže rečeno, napori predstojećih biće kudikamo teži. Boriti se i savladati još milijone hektara najneprohodnijih balkanskih klanaca dosadanjom metodom, upražnavanim na novom premeru, znači u najmanju ruku nezahvalnost prema tablici — nauci uopšte, koja nam je, znajući da se mora naći jedan svrsishodan kompromis naših želja, zahteva — (teoret-